

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่งที่ทุกสังคมประสบอยู่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แต่ปัญหาเพิ่งได้รับความสนใจอย่างจริงจังเมื่อไม่นานมานี้ว่าเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อผู้หญิง เด็ก ครอบครัว รวมทั้งสังคมส่วนรวม ในต่างประเทศโดยเฉพาะทางตะวันตกมีการตื่นตัวปัญหานี้มาก และดำเนินการหาทางป้องกันปัญหาการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกสามีทำร้ายทั้งทางด้านกฎหมายและทางสังคม

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกสามีทำร้ายทั้งในต่างประเทศและประเทศไทยประกอบด้วยกฎหมายอาญาและกฎหมายแพ่ง ในส่วนของกฎหมายอาญานั้น การทำร้ายร่างกายระหว่างคู่สมรสจัดเป็นการกระทำความผิดอาญาเช่นเดียวกับการทำร้ายโดยทั่วไป กฎหมายมิได้ยกเว้นการกระทำความผิดต่อชีวิตร่างกายของคู่สมรส โดยหลักแล้วกฎหมายอาญาจึงสามารถนำมาใช้ดำเนินการกับปัญหาการทำร้ายร่างกายระหว่างคู่สมรสได้ ไม่ว่าจะเป็นการทำร้ายร่างกายธรรมดาหรือการทำร้ายร่างกายสาหัสก็ตาม อย่างไรก็ตาม กฎหมายอาญาในทางปฏิบัติมีการบังคับใช้กับปัญหาดังกล่าวน้อยมาก และมีแนวความคิดที่แตกต่างกันว่าควรรักษากระบวนการยุติธรรมทางอาญามาจัดการกับปัญหานี้หรือไม่ โดยความเห็นแรกเห็นว่า กฎหมายอาญาเป็นมาตรการที่ไม่เหมาะสมกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เพราะกฎหมายอาญาอาจทำให้ครอบครัวแตกสลายได้ และทำให้ปัญหารุนแรงยิ่งขึ้น นอกจากนั้นการลงโทษผู้กระทำความผิดอาจมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของครอบครัว ส่งผลเสียต่อสภาพจิตใจของบุตร ดังนั้นจึงควรรักษาการประนีประนอมหรือการปรับแก้ใจผู้กระทำความผิดมากกว่า กฎหมายอาญาควรจะจำกัดไว้ใช้เฉพาะคดีที่ร้ายแรงเท่านั้น หรือให้ใช้เป็นหนทางสุดท้าย แต่อีกความเห็นหนึ่งเห็นว่าการทำร้ายในครอบครัวต้องได้รับการปฏิบัติในลักษณะเดียวกับความผิดอาญาอื่น ๆ หรือให้มีการดำเนินคดีอาญาอย่างเคร่งครัด เพื่อให้ผู้กระทำความผิดสำนึกถึงความร้ายแรงของความผิด และเป็นการแก้แค้นตอบแทน

รวมทั้งเป็นการยับยั้งและป้องกันการกระทำความคิดซ้ำได้

ปัจจุบันในต่างประเทศมีแนวความคิดเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวไปในความเห็นที่สอง จึงมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายและนโยบายเพื่อให้มีการบังคับใช้กฎหมายอาญากับผู้กระทำผิดอย่างเคร่งครัด อย่างไรก็ตาม ยังมีปัญหาและข้อขัดข้องในการบังคับใช้กฎหมายอาญาเพื่อลงโทษผู้กระทำผิดอยู่หลายประการ ทั้งทางด้านปัญหาทัศนคติโดยทั่วไปที่มองว่าความขัดแย้งภายในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัวที่บุคคลภายนอกไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเฉพาะทัศนคติของผู้บังคับใช้กฎหมาย จึงมักจะมีการไกล่เกลี่ยประนีประนอมคู่ความมากกว่าจะดำเนินการทางกฎหมายอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ การทำร้ายระหว่างคู่สมรสยังมีลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างกับการทำร้ายโดยทั่วไป การทำร้ายในระหว่างคู่สมรสโดยปกติจะเกิดขึ้นภายในครอบครัว ในสถานที่ส่วนบุคคล การกระทำดังกล่าวจึงยากที่บุคคลอื่นจะรู้เห็น พยานจึงมักจะเป็นผู้เสียหายหรือบุตรเท่านั้น ความผิดจึงยากต่อการตรวจพบ หรือพิสูจน์ความผิด นอกจากนี้ หญิงก็อาจจะไม่ประสงค์จะดำเนินคดีกับสามีก็ได้ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นเพราะปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจและความกดดันทางอารมณ์และความรู้สึกต่าง ๆ

นอกเหนือจากแนวความคิดในการดำเนินคดีอาญาอย่างเคร่งครัดแล้วในอีกทางหนึ่งก็มีแนวคิดในการเบี่ยงเบนคดีความผิดในครอบครัว ออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามแบบพิธีเนื่องจากเห็นว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการตอบสนองต่อปัญหานี้ไม่มีประสิทธิภาพและวิธีการยังไม่ยืดหยุ่นเพียงพอ และครอบครัวควรได้รับความคุ้มครองจากการเข้าแทรกแซงของกระบวนการยุติธรรม ปัญหาครอบครัวจะแก้ไขได้ดีที่สุดโดยการเยียวยาอย่างไม่เป็นทางการโดยทั่วไปการเบี่ยงเบนคดี อาจกระทำในชั้นของเจ้าพนักงานตำรวจโดยวิธีการไกล่เกลี่ยประนีประนอมคู่ความหรือการตกลงเตือนต่าหนีโทษด้วยวาจา หรือการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการทางอาญาในชั้นก่อนขึ้นศาล เช่น การชะลอการฟ้องในชั้นของอัยการ โดยการระงับหรือพักการฟ้องผู้กระทำผิดไว้ชั่วคราว และจัดให้ผู้กระทำผิดเข้าอยู่ในการคุมประพฤติ พร้อมกับให้การบำบัดแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำผิด โดยให้ผู้กระทำผิดเข้าร่วมโปรแกรมการให้คำปรึกษาแนะนำ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ระยะยาวคือ การยุติพฤติกรรมรุนแรงของผู้กระทำผิด

นอกจากนั้น ยังมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขมาตรการด้านโทษและมาตรการอื่น ๆ ที่ใช้ปฏิบัติกับผู้กระทำผิดในรูปแบบใหม่ๆ ในคดีการทำร้ายในครอบครัว เพื่อให้ศาลมีทางเลือกในการกำหนดโทษกับผู้กระทำผิดได้อย่างกว้างขวาง และยืดหยุ่นกว่าเดิม เช่น การจำคุกวันสุดสัปดาห์ การสั่งให้ผู้กระทำผิดเข้ารับการบำบัดทางจิต เป็นต้น

ส่วนกฎหมายแพ่งทั้งในต่างประเทศและประเทศไทย มีมาตรการคุ้มครองสิทธิของคู่สมรสที่ถูกอีกฝ่ายหนึ่งทำร้ายหลายประการ ทั้งการเรียกค่าสินไหมทดแทนฐานละเมิด การแยกกันอยู่ชั่วคราวและการหย่าตามคำสั่งศาล อย่างไรก็ตามกฎหมายดังกล่าวยังมีข้อจำกัดเพราะไม่ได้มุ่งให้ความคุ้มครองชีวิตร่างกาย หรือป้องกันการกระทำผิดซ้ำหรือแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้ในต่างประเทศ เช่นสหรัฐอเมริกาในบางรัฐ รวมทั้งนิวยอร์ก และประเทศออสเตรเลีย จึงให้อำนาจศาลครอบครัวที่จะพิจารณาตีความผิดในครอบครัว รวมทั้งการทำร้ายระหว่างคู่สมรส เพื่อเป็นทางเลือกหนึ่งในการดำเนินการกับปัญหาโดยมีมาตรการหรือวิธีการพิเศษเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว ระวังความขัดแย้ง รวมทั้งให้ความคุ้มครองทั้งทางร่างกายและทางเศรษฐกิจแก่คู่สมรสที่ถูกทำร้าย พร้อมกับให้การบำบัดสงเคราะห์ผู้กระทำผิดด้วย

ศาลครอบครัวมีกระบวนการให้ความคุ้มครองและช่วยเหลือคู่สมรสที่ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว 2 ประการคือ กระบวนการประณอมข้อพิพาท และการให้คำปรึกษาปัญหาครอบครัวเพื่อปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยา และหาทางระงับข้อขัดแย้งโดยวิธีการที่นุ่มนวล และไม่เป็นทางการ ทั้งนี้เพราะกรณีพิพาทระหว่างคู่สมรสเป็นเรื่องละเอียดอ่อนจึงต้องมีการดำเนินการที่ลดความเป็นปฏิปักษ์ต่อกันลง นอกจากนี้ยังมีกระบวนการให้ความคุ้มครองโดยอยู่ในรูปของคำสั่งศาล เรียกว่าคำสั่งคุ้มครอง โดยให้อำนาจศาลสามารถออกคำสั่งกำหนดเงื่อนไขความประพฤติใดๆ ที่สมควรระหว่างคู่สมรส ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นคำสั่งห้ามคู่สมรสทำร้ายร่างกายหรือกระทำการรบกวนหรือก่อความยุ่งยากต่อคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งหรือเป็นคำสั่งขับไล่คู่สมรสออกไปจากบ้านที่พักอาศัยของครอบครัวรวมทั้งให้ความคุ้มครองอื่น ๆ ที่จำเป็นทั้งทางร่างกายและเศรษฐกิจของคู่สมรส คำสั่งคุ้มครองนอกเหนือจากจะได้รับจากศาลครอบครัวแล้วส่วนใหญ่รัฐต่างๆ จะบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับคำสั่งคุ้มครองขึ้นมาเป็นพิเศษเพื่อใช้ดำเนินการกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวโดยเฉพาะ เรียกว่า Domestic Violence Act ซึ่งคำสั่งคุ้มครองที่ได้รับจากศาลครอบครัว หรือตามกฎหมายเฉพาะมีรูปแบบคล้ายคลึงกัน

คำสั่งคุ้มครองเป็นกระบวนการที่ใช้เสริมมาตรการทางอาญาและทางแพ่ง โดยมีที่มาจากแนวความคิดที่ต้องการทางเยียวยาของปัญหาที่อยู่ตรงกลางระหว่างกฎหมายอาญากับกฎหมายแพ่ง เพื่อสนองความต้องการของผู้เสียหายที่แตกต่างกันไปได้อย่างเหมาะสม โดยไม่มีวัตถุประสงค์ที่จะลงโทษการกระทำผิดแต่ประสงค์จะยับยั้งพฤติกรรมการทำร้ายในอนาคต โดยคำสั่งศาลเป็นการเตือนผู้กระทำผิดมิให้กระทำความรุนแรงอีก มิฉะนั้นอาจถูกลงโทษปรับหรือจำคุกได้

ดังนั้นกระบวนการของศาลครอบครัวจึงเป็นการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างหนึ่ง โดยนำกระบวนการทางแพ่งมาใช้กับคดีความผิดในครอบครัวแทนกระบวนการของศาลครอบครัวจึงไม่ทำลายความสัมพันธ์ในครอบครัวเหมือนการดำเนินคดีอาญาสำหรับในประเทศไทย ยังไม่มีการตื่นตัวถึงปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และไม่มีกระบวนการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้ประสบปัญหาการทำร้ายในครอบครัว เป็นพิเศษนอกเหนือจากการทำร้ายร่างกายโดยทั่วไป ทั้งที่ปัญหาดังกล่าวเป็นเรื่องที่แตกต่างกับการทำร้ายโดยทั่วไป เนื่องจากเป็นปัญหาที่กระทบต่อสถาบันครอบครัว และความมั่นคงของสังคมส่วนรวมประกอบกับคู่กรณีมีความผูกพันกันทั้งทางอารมณ์จิตใจและทางเศรษฐกิจ ฉะนั้นจึงควรมีมาตรการหรือวิธีการในการดำเนินการกับปัญหานี้โดยเฉพาะ เพื่อคุ้มครองผู้เสียหายและส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัวประกอบกันไป

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากในปัจจุบัน ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาพิพากษาในคดีความสัมพันธ์ทางครอบครัวในส่วนแพ่งเท่านั้น ไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีความผิดอาญาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับครอบครัว รวมทั้งการทำร้ายร่างกายระหว่างคู่สมรสแต่อย่างใด ทั้งที่ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาละเอียดอ่อน ซับซ้อนเกี่ยวเนื่องกับความสัมพันธ์ในครอบครัว และส่งผลกระทบต่อสถาบันครอบครัวและสังคมส่วนรวม ฉะนั้นปัญหานี้จึงควรมีโอกาสได้รับการพิจารณาในศาลที่มีวิธีพิจารณาเป็นพิเศษแตกต่างจากคดีธรรมดา เพื่อสงวนและคุ้มครองสถานภาพของการสมรสและให้ความคุ้มครองและช่วยเหลือผู้เสียหายรวมทั้งครอบครัวให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจัดตั้งคดีเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิพากษาคดีการทำร้ายระหว่างสามีภริยาด่วน นอกเหนือจากอำนาจของศาลอาญาปกติ

นอกจากนั้น ควรจัดให้มีการอบรมและเผยแพร่ความรู้สำหรับบุคลากรที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการให้ความคุ้มครองผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยเฉพาะเจ้าพนักงานตำรวจในการให้ความคุ้มครองแก่เหยื่อในเบื้องต้น

อย่างไรก็ดี มาตรการทางกฎหมายเป็นเพียงส่วนหนึ่งในการคุ้มครองหญิงที่ถูกสามีทำร้ายจึงต้องมีมาตรการทางสังคมอื่นๆ เข้ามารองรับและแก้ไขปัญหารัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ควรจัดให้มีบริการทางสังคมช่วยเหลือหญิงที่ถูกสามีทำร้าย ทั้งทางด้านบริการครอบครัวด้านต่าง ๆ เช่น การให้คำปรึกษาแก่ครอบครัว (family counseling) การบำบัดฟื้นฟูสภาพครอบครัว การให้บริการที่พักพิงชั่วคราวเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าให้กับหญิงที่ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เพื่อลดความกดดันและตึงเครียดและเพื่อให้ผู้มีปัญหาได้ค้นพบวิธีแก้ไขปัญหาโดยร่วมมือกับหน่วยงานทางกฎหมายหรือกระบวนการยุติธรรมเพื่อให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายที่จำเป็นและหน่วยงานทางการแพทย์ในกรณีที่ต้องมีการรักษาพยาบาลทั้งทางร่างกายและจิตใจ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย